

7. ikasgaia.

FUNTZIO JURISDIKZIONALA

1. Funtzio jurisdikzionala: edukirik garrantzitsuenak

Orain: zuzenbide objektiboaren jarduera

Bilakaera historikoa; bi teoria-multzo:

a) Teoria subjektiboak

Kritikak:

- Zuzenbide penalik ez
- Eskubideak arriskuan daudenean ez
- Hirugarren parte-hartzerik ez

b) Teoria objektiboak: zuzenbide objektiboaren jardueran oinarrituta

2. Uzia eta erresistentzia. Prozesuaren objektuak dakarren arazoaren aipamen laburra

Erreklamazioaren beharra

Uzia eta erresistentzia:

a) Uzia:

- Definizioa
- Ezaugarriak
- Osagarriak/edukiak

b) Erresistentzia:

- Definizioa. Erresistentzia ez diren jarrerak
- Edukia

3. Zuzenbidearen jarduera ezeztatzina

Irrotasuna

Epaitutako gauza materiala

4. Zuzenbidearen gauzatze jurisdikzionala

Jurisdikzioak zuzenbidea "sortzeko" dituen bideak

5. Jurisdikzioa eta legeria

6. Jurisdikzioa eta Administrazioa: jurisdikzio-gatazkak

Jurisdikzioaren eta Administrazioaren arteko ezberdintasunak

Jurisdikzio-gatazkak:

- Motak
- Jurisdikzio-gatazken Auzitegia. Osaketa

7. Jurisdikzio kontzeptua

1. FUNTZIO JURISDIKZIONALA: EDUKIRIK GARRANTZITSUENAK

Konstituzioaren 117.3. artikulua eta Botere Judizialaren Lege Organikoaren 2.1. artikuluetara jo behar dugu berriro ere, han funtzio jurisdikzionalaren edukia zehazten baitzaigu, hain zuzen ere, epaitzean eta epaitutakoa betearaztean datzan eta edozein motatako prozesuetan agertuko den funtzioa. Funtzio jurisdikzionalaren definizio hori zuzena bada ere, nahiko berria dela esan dezakegu, historian zehar doktrinak beste batzuk erabili baititu. Jarraian aztertuko dugu historia hori, batez ere gaur egun dugun definizioaren jatorria ezagutzeko.

Espainiako doktrinak ez ezik, nazioartekoak ere onartzen du lehen definitu dugun funtzio hori **zuzenbide objektiboaren jardueran** oinarritzen dela; baina, esan bezala, doktrinaren barruan gertaturiko bilakaera historikoaren emaitza litzateke eta jakintzagaiaren bilakaera historikoarekin lotuta egon da.

Bilakaera historiko hori aztertzeko, **bi multzotan** jar genitzake funtzio jurisdikzionala azaltzen saiatu ziren teoriak: alde batetik, teoria subjektiboak eta, bestetik, teoria objektiboak.

a) Teoria subjektiboak

Teoria subjektiboak zaharrenak dira; horien alde zegoen doktrinaren iritzi, funtzio jurisdikzionalak pertsonen eskubide subjektiboak babestea zuen helburu, eta, eskubide horiek urratuz gero, horiek berrezarriko zituen. Ikus dezakegunez, eskubide pribatuez hitz egiten da bakar-bakarrik, horien atzean pentsamolde zeharo liberala zegoen eta. Beraz, jakintzagaiaren bilakaera historikoaren ikuspuntutik, teoria subjektiboak agertu zirenean, artean, zuzenbide materialarekin lotuta zegoen Zuzenbide Prozesala —edo hobeto esanda, zuzenbide materialaren menpe—.

Baina teoria horiek hainbat arazo utzi zituzten agerian, jurisdikzioaren ikuspegitik galdera ugari erantzunik gabe geratu baitziren:

- Lehenengoz, teoria horiek **ez** dute **zuzenbide penala** aintzat hartzen. Azken finean, zuzenbide penalaren titularra Estatua da, Estatuak baitu zigorrak ezartzeko monopolioa. Horrenbestez, ikuspegi horretatik zuzenbide penalaren titulartasuna pertsona pribatuei ez zegokienez, teoria subjektiboak ez ziren zuzenbide penala azaltzeko baliagarriak (gogora dezagun esan dugula teoria horietan eskubide subjektiboak babestea bakarrik zela funtzio jurisdikzionalaren helburua).
- Bigarrenez, teoria horiek urratutako eskubideak kontuan hartzen dituzte, eta horiek berrezartzen saiatzen dira; baina **urratzeko arriskuan** edo mehatxupean egon litezkeen eskubideak ez dira teoria horien baitan azaltzen. Era berean, eskubide bat benetan dagoenentz ez badakigu -hots, eskubide baten existentziari buruzko adierazpena lortu nahi izanez gero-, teoria subjektiboek ere ez digute arazo hori konpontzen, jadanik indarrean zeuden eskubideetan eragina zuten eta. Hots, teoria horien arabera, azaldu berri ditugun egoeretan, funtzio jurisdikzionalak (hau da, epaile eta magistratuek) ez dauka zertan jardun. Dena den, argi dago ziurgabetasun- edo zalantza-egoera bat dagoela, eta, gaur egungo ikuspuntutik, ukaezina da zuzenbideak halako egoerari irtenbide bat eman behar diola.
- Bukatzeko, teoria subjektiboen inguruan plazaratutako hirugarren kritika gatazkatik kanpo dauden pertsonen parte-hartzearen -hau da, prozesuan **hirugarrenen parte-hartzearen-** ingurukoa izan zen; hirugarrena eskubidearen titularra izan gabe, teoria horiek prozesuan izan dezaketen parte-hartze hori azaldu ez zutelako (esaterako, horixe litzateke Ministerio Fiskalaren kasua).

Horrenbestez, azaldutako guztia dela eta, esan genezake teoria subjektiboak ez direla baliozkoak Zuzenbide Prozesala azaltzeko –ez beren osotasunean, behintzat-; eta arazo edo hutsune horiek gainditzeko sortu zirela teoria objektiboak.

b) Teoria objektiboak

Teoria horien arabera, **zuzenbide objektiboa egikaritzea izango da** funtzio jurisdikzionalaren eginkizuna eta, horretarako, arauak aplikatuko ditu auzi jakinetan. Teoria subjektiboekin alderatuta, jauzi bat egiten da teoria objektiboekin; antzeman daitekeenez, teoria zabalago eta berriagoak dira, teoria horiek eskubide pribatuak zein titulartasun publikoko eskubideak hartzen baitituzte kontuan.

Teoria objektiboen arabera, auzi jakinetan arauak aplikatzeaz arduratzen da funtzio jurisdikzionala, eta ez da kontuan hartuko ea eskubidearen titularra pribatua edo publikoa den edo arauak izaera publikoa edo pribatua duten. Hala, zuzenbide penala jurisdikzioaren esparruaren barruan sartzen da, eta, eskuarki, lehen teoria subjektiboei egindako kritikak gainditu egiten dira.

Izan ere, teoria objektiboak Konstituzioan zein Botere Judizialaren Lege Organikoan islatzen dira, eta “epaitzea eta epaitutakoa betearaztea” horren jatorria horietan jarri beharko genuke.

2. UZIA ETA ERRESISTENTZIA. PROZESUAREN OBJEKTUAK DAKARREN ARAZOAREN AIPAMEN LABURRA.

Galdera honetan ikusiko dugunez, uzia eta erresistentzia funtsezko kontzeptuak dira Zuzenbide Prosezalean; izan ere, haiek ez badaude, ez da funtzio jurisdikzionalik egongo.

Funtzio jurisdikzionala martxan jartzeko, argi izan behar dugu zuzenbidean gatazka bat egotea ez dela garrantzitsuena, eskubide baten urratzea salatzeko asmoz organo jurisdikzionaletara jotzea beharrezkoa baita hori abian jartzeko.

Hala, Zuzenbide Prozesalari dagokionez, funtsezkoa ez da gatazka berez, gatazkatik sor daitekeen **erreklamazioa** baizik. Gero, baliteke erreklamazio hori zilegi ez izatea, baina hori adieraztea edo esatea epaileari dagokio; eta, are gehiago, litekeena da gatazka bera ez egotea. Baina makineria prozesala abian jartzen duen egintza erreklamazioa da.

Erreklamazio hori zerbait lortzeko asmoz egiten da, erreklamazioaren bidez zerbait eskatzen da, eta horri uzia deritzogu.

a) Uzia

Uzia jurisdikzioko organo bati zuzentzen zaion ziodun eskaera da; beti, pertsona baten edo batzuen aurkakoa izango da, eta edozein ondasunen ingurukoa izango da.

Uziaren kontzeptu horretatik, **ezaugarri batzuk** nabarmen ditzakegu:

- Borondate-adierazpena da, babes juridikoa lortu nahi duena.
- Ziodun eskaera da, eta gertaera batean edo batzuetan oinarrituta egongo da; gainera, eskatzeko arrazoiak agerian utzi beharko dira.
- Ez da egintza prozesal bat. Uzia egintza prozesal baten bidez sartzen da prozesura -normalean demandaren bidez-, baina uzia, berez, ez da egintza prozesal bat. Beste alde batetik, prozesu mota bakoitzaren arabera, prozesuaren une jakin batean edo batzuetan jarri ahal izango da uzia, egintza egokien bidez (esan bezala, normalean, demandaren bidez izango da, baina ez beti; adibidez, kontrademanda bidez ere jar daiteke).
- Ez da eskubide bat; beraz, uzia ez da akzio-eskubidearekin nahasi behar (10. ikasgaian aztertuko dugu hori). Akzio-eskubideak auzitegietara jotzeko eskubidea ematen digu, auzitegien aurrean uzia jartzea ahalbidetuko duena.
- Beti beste pertsona baten aurka egikaritzen da uzia, ezaguna den edo ezagut daitekeen pertsona baten aurka, hain zuzen ere (adibidez, prozesuko bi alderdien artean bat egitea gertatzen denean, prozesua bukatutzat ematen da aurkaria “desagertu” delako).
- Uzia organo jurisdikzionalari zuzenduko zaio, eta horrek jardutea du helburu.

Uzia jartzeko unean, gertatutako gatazka zein den argi adierazi behar dugu; ikus dezagun zein izango diren uzian adierazi beharreko **osagarriak**:

- Alde batetik gatazkari oinarria ematen dioten egintzak —juridikoki oso garrantzitsuak izango baitira— zehaztu behar dira. Munduan gertatutako egitate horiek arau juridiko baten egitatezko

suposamendua osatuko dute, eta arau horren ondorio juridikoa ematea eskatuko da.

- Bestetik, subjektu pasiboa, hau da, uzia noren kontra egikaritzen den, ondo zehaztu beharko dugu, gero epaileak haren aurkako epaia eman ahal izateko. Horrekin lotuta, guk geuk jakin beharko dugu benetako uzia jartzeko ea legitimazio aktiboa dugun ala ez; bestela, baliteke epaileak gure kontrako epaia ematea uziaren mamia ebatzi gabe.

b) Erresistentzia edo jarkitzea

Uziaren ezaugarri berak ditu jarkitzeak, baina, kasu horretan, legitimazio pasibodunaren ikuspuntutik. Hala, organo jurisdikzional bati zuzentzen zaion eskaera izango da jarkitzea, aldez aurretik jarritako uziaren kontra dagoena. Beraz, ez da jarkitzerik egongo lehenago uziren bat ez badago.

Ondorioz, prozesu jakin horretan, funtzio jurisdikzionala egikaritzearen objektua uziaren eta erresistentziaren artean zehaztuko da, organo jurisdikzionalak uzian eta horren kontra jarritako jarkitzean zehaztutako eta eskatutakoaren arabera ebatzi beharko baitu.

Hala eta guztiz ere, badira subjektu pasiboaren hainbat jarrera **erresistentzia ez direnak**:

- Alde batetik, amore ematea aipatu beharra dago (PZLaren 21. art.); jarrera horrek prozesuaren amaiera dakar, alderdi batek gatazkari buruz emandako bertsioa besteak ere onartzen duelako.
- Beste alde batetik, kontrademanda edo errekonbentzioa dugu (PZLaren 406. art.); horren bidez, lehendabiziko uziaren aurkako jarkitzeaz gain, subjektu aktiboaren kontrako beste uzi bat jartzen du subjektu pasiboak. Beraz, erresistentzia soila baino gehiago izango da hori.

Jarkitzearen **edukia** askotarikoa izan daiteke: bere kontra zuzendutako uziari erresistentzia jartzean, subjektu pasiboak egitatezko edota zuzenbidezko oinarriak eman ditzake; edo uzian esandakoa bakarrik uka dezake, arrazoibiderik eman gabe, baina uzian eskatutakoaren kontrako jarrera agerian

utziz. Izan ere, honako hau da haren ezaugarriarik esanguratsuena: uzian eskatutakoa ukatzea, bestela, ez litzateke jarkitzea, ebaztekorik ez legokeelako. Hots, jarkitzeak uziaren kontra egiten ez badu, ez da benetako jarkitzea izango.

Orokorrean, **prozesu zibilean** uziak eta jarkitzeak prozesuaren objektua zehaztuko dute, prozesu zibilak eskubide pribatuei buruzkoak direlako. Hori dela-eta, prozesuaren objektua alderdien esku geratuko da, eta haiek askatasun osoz erabili ahal izango dute objektua. Horrekin lotuta, badago doktrinaren esaera bat oso adierazgarria dena: "*quod non est in actam non est in mondo*" ("prozesuan ez dagoena ez dago munduan"). Beraz, alderdiek gauza bat baieztatzen badute, epaileak egiaztat hartu beharko du (PZLaren 281.3. art.).

Prozesu penalean, ostera, zuzenbide publikoa denez, oro har, alderdiek ezin dute objektua erabili. Ondorioz, kasu horretan esan beharko genuke prozesuan ez dagoena epaileak bilatu behar duela (horregatik, prozesu penaletan, instrukzioa ofizioz egiten da).

3. ZUZENBIDEAREN JARDUERA EZEZTAEZINA

Batzuetan, funtzio jurisdikzionala identifikatzeko, zenbait arazo sor daitezke, batez ere Estatuaren beste funtzio batzuekin nahas dezakegulako – normalean, ahalmen administratiboa egikaritzen duten organoekin-; horrenbestez, jurisdikzio-funtzioa era egokian identifikatzeko, ezaugarriren bat bilatu beharko dugu.

Ezaugarri hori haren **behin-betiko izaera** eta haren **ezeztaezintasuna** izango dira; horri, azken finean, epaitutako **gauza** deritzogu (Botere Judizialaren Lege Organikoaren 17.2. artikulua).

Ezeztaezintasuna behar bezala ulertzeko, beharrezkoa da aurretiaz honako kontzeptu hauek argi edukitzea:

- Alde batetik **irmotasuna** dugu, eta, horren arabera, legeek aurreikusten dituzten helegiteak agortu ondoren, ebatzitakoa irmo bihurtuko da, aldaezina, alegia (kontzeptu hori ezagutzen dugu, epai irmoei buruz jadanik hitz egin baitugu).

- Bestetik, epaitutako **gauza** materialarekin topo egiten dugu. Botere Judizialaren Lege Organikoaren 17.2. artikuluan esandakoa da hori, hots, Estatuko botere guztiek jurisdikzioak ebatzitakoa errespetatu beharko dute. Ebazpen irmo horiek sortzen duten loturari egiten dio erreferentzia kontzeptu horrek.

Ezeztazintasunaren zergatia **ziurtasun juridikoan** datza. Hori logikoa da, negozio juridikoak egiteko ziurtasun hori behar dugulako; hau da, ziur egongo gara negozioaren objektua ez dela aldatuko, legeek aurreikusitako helegiteen bitartez ez bada, noski (trafiko juridikoan negozio juridikoak etengabe aldatzeko aukera hori izango balitz, inor ez litzateke negozio juridiko horiek egitera ausartuko, horiek alda baitaitezke); hortik dator ezeztazintasunaren beharra.

Esandako guztia aintzat hartuta, eta ikasgai honen azken atalean definizio osatuagoa emango dugun arren, orain jurisdikzioaren definizio zuzena emateko gai gara: Estatuaren funtzioa da, uziak eta jarkitzeak asetuz zuzenbide objektiboa egikaritzean datzana; hori une jakin batean erdietsiko da, epaitutako gauza lortzean, hain justu.

Konstituzioaren 117. artikulua izango da horren isla: funtzio jurisdikzionalak epaitzean eta epaitutakoa betearaztean datza.

4. ZUZENBIDEAREN GAUZATZE JURISDIKZIONALA

Atal honetan, azpimarratu nahi dugu jurisdikzio-ahalmena egikaritzea ez dela agortzen gatazkaren ebazpenarekin; hala, ebazpenek **zuzenbidea sortzen** dutela esaten da. Legedi anglosaxoietan garrantzia handikoa da sortzeko gaitasun hori ("rule of law" izenekoa), eta aurrekasuan gauzatzen da.

Gure sistema juridikoan, ostera, ez da hain garrantzitsua, baina zuzenbidearen sorkuntza egon badago; adibidez, **lege-hutsunearen** kasuan, epaileak ordenamendu juridikoa osatzen du.

Horrez gain, **legeen interpretazioan** ere, epaitegi eta auzitegiek badute zer esanik. Kasu guztietan gatazka bat lege baten esparrua dagoen ala ez jakiteko legeen edukia interpretatu beharko dute epaileek. Eta are gehiago,

batzuetan, legeek berek epailearen esku uzten dute gatazken ebazpena irizpide subjektiboen bidez (Kode Zibilaren 3.2. artikularen **ekitatearen** kasua, esaterako).

Gainera, auzitegi jakin batzuek esandakoak edo interpretatutakoak, ezaugarri batzuk betez gero, gainontzeko epaitegi eta auzitegiak **lotesten** ditu (Konstituzio Auzitegia eta Auzitegi Gorenaren kasuak).

Laburbilduz, epailearen zeregina gatazkak ebaztea ez ezik nolabait zuzenbidea sortzea ere bada.

5. JURISDIKZIOA ETA LEGERIA

Une honetan, jurisdikzioaren eta legeriaren arteko ezberdintasunak laburki aipatuko ditugu; ikusiko dugunez, horiek oso argiak dira eta horregatik ez da zalantzarik sortzen ezberdintze horren inguruan.

- Legeiak arauak ezartzen ditu, eta arau horiek orokorrak eta abstraktuak izango dira; jurisdikzioak, berriz, ebazpen partikularrak ematen ditu, legeak aplikatzean gatazkak epaitzeko ebazpen partikularrak, hain zuzen ere.
- Beste alde batetik, legeek aurretik zeuden legeak indargabetzen dituzte; jurisdikzioaren ebazpenak, berriz, beste epai batzuen indarra bertan behera utz dezakete bakarrik legezko helegiteen emaitza badira; eta, irmoak izanez gero, aldaezinak izango lirateke, dagoeneko esan dugun legez.

6. JURISDIKZIOA ETA ADMINISTRAZIOA: JURISDIKZIO GATAZKAK

Aurreko atalean ikusi dugun moduan, jurisdikzioaren eta legeriaren arteko ezberdintasunak nabariak dira. Administrazioarekin, aldiz, ezin dugu gauza bera esan, biek zuzenbide objektiboa aplikatzen baitute, eta, horrexegatik, haien arteko **ezberdintasunak** berariaz nabarmentzea beharrezkoa da:

- Lehenengo eta behin, aipaturiko gauza epaituaren ezeztasuna legoke jurisdikzioaren esparruan; administrazioaren jardura, aldiz, alda daiteke. Epailleek izango dute jardura hori aldatzeko ahalmena, jurisdikzioak administrazioaren jardura legearekin bat datorrela zaindu behar baitu. Beraz, administrazioaren jardura bat legearen kontra egonez gero, jurisdikzioak aldaraziko luke. Ondorioz, administrazioaren jardura ezeztagarria izango da, eta jurisdikzioarena, lehen esan dugun bezala, berriz, ez.
- Horrez gain, administrazioaren funtzionamendua ez da independentea, gobernu bakoitzaren politikarekin lotuta egongo baita xede politiko batzuk lortzeko; beraz, administrazioaren egitura hierarkikoa da. Jurisdikzioa, ostera, independentea da, eta esaten da beti interes falta objektiboarekin diharduela.
- Gainera, administrazioaren jarduerak subjektuei berme gutxiago eskaintzen dizkie jurisdikzioarenak baino.

Hala eta guztiz ere, eta aipaturiko ezberdintasunak badaude ere, litekeena da haien artean gatazkak sortzea. Botere Judizialaren Lege Organikoak **jurisdikzio-gatazkak** deritze gatazka horiei bere 38. artikuluan, eta Jurisdikzio-Gatazken Lege Organikoak (2/1987 Lege Organikoa) garatu du han xedatutakoa.

Lege horren arabera, jurisdikzio-gatazka **mota bi** egongo dira, positiboak eta negatiboak:

- **Positiboei** dagokienez, bai administrazioak bai organo jurisdikzionalak pentsatzen dute gai jakin bat ebazteko eskumena berei dagokiela. Beraz, biek ebatzi nahiko dute gaia, eta horrek gatazka sortuko du. Oro har, bi organoek aurkez dezakete jurisdikzio-gatazka.
- **Negatiboetan**, ostera, guztiz kontrakoa gertatzen da; hau da, biek gai bat ebazteko eskumena izateari uko egiten diote. Horietan partikular batek aurkeztu ahal izango du gatazka.

Jurisdikzio-gatazkak ebazteko legeak berariazko organo bat sortu du, **Jurisdikzio-Gatazken Auzitegia** izenekoa; organo horren **osaketa** Botere Judizialaren Lege Organikoaren 38. artikulua ematen digu, eta honako hau da:

- Auzitegi Gorenaren Presidentea, Jurisdikzio-Gatazken Auzitegi horren presidentea izango dena
- Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak izendatutako Auzitegi Gorenaren administrazio-auzietako salako bi magistratu
- Hiru behin-betiko Estatu-kontseilari
- Idazkaria Auzitegi Gorenaren gobernu-salako idazkaria izango da.

Bozketan berdinketa egotekotan, presidentearen botoa kalitatezko botoa izango da.

Prozedurari dagokionez, Ministerio Fiskalak parte hartuko du, eta horri zein Administrazioari entzungo zaie; prozeduraren ebazpenak esango du eskumena norena den; ebazpen horren aurka ezin da helegiterik aurkeztu – babes eskeko errekurtsua salbu, hala dagokionean-. Prozedura hori doakoa izango da.

7. JURISDIKZIO KONTZEPTUA

Jurisdikzio kontzeptua erlatiboa dela esan badugu ere, galdera honetan, kontzeptu bat ematen saiatuko gara, ikasgian zehar ikusitako kontzeptu guztiak aintzat hartuz.

Jurisdikzioa Estatuaren subiranotasunetik datorren ahalmen da, eta, kasu zehatz bakoitzean zuzenbidea betetzean datzana, modu ezeztazinean epaituz eta epaitutakoa betearaziz. Konstituzioak organo independenteen multzo bati esleitzen dio hori, eta organo horiek, batetik, legeak alde aurretik izendaturiko epailearen printzipioaren arabera eratuko dira, eta, beste alde batetik, Botere Judizial bakarraren barruan sartuta egongo dira.